

עם הגרף פוטוצקי

סוחר נכבד מרוסיה, שהיה נקרא בפי כל בשם ר' בער הלבן, מחמת פחד ובהלה שאחזו פעם, ונתלבנו לפתע כל שערותיו, למרות שלא הגיע עדיין לשנתו הארבעים. היה חסיד נאמן ביותר להסבא קדישא משפאלע ולא עשה כלום בביתו ימין ושמאל בלתי עצת הסבא, הרבה ישועות היה לו שם, וזכה לעשירות גדולה, מסחרו היה עם עצים גדולים שקנה אצל האדונים בעלי יערות, ושלחם לעיר "דאנציג" ורווחים גדולים עשה במסחר זה.

באחת האחוזות של הגרף פוטוצקי היה יער עצים גדול שהשתרע על כמה פרסאות, והיה דרכו למכור בכל שנה אלף עצים בעד חמשה רובל כסף כל עץ, וזה הסוחר ר' בער הלבן היה הקונה שלו בכל שנה ושנה, בערך עשר שנים אשר קנה ר' בער הלבן את האלף עצים אצל הגרף פוטוצקי וכבר היה מוחזק בזה, ולא עלה על דעת סוחר אחר להשיג את גבולו, כי מלבד זה שר' בער הלבן היה סוחר נכבד ובעל צדקה ונדיב לב, היה לו ג"כ בנים וחתנים סמוכים על שולחנו ולמדו תורה ביחד. פעם אחד עלה רוח קנאה על סוחר אחד שהיה נקרא ר' מאיר פינסקר, ויאמר להשיג את גבולו של ר' בער הלבן אצל הגרף פוטוצקי, ויען כי הגרף לא היה תמיד על מקום אחד. כי היה לו הרבה נחלות ואחוזות גדולות בהרבה מקומות, והיה צריך לתת עין על כל נחלותיו ומלבד זה היה אוהב לנסוע למדינות אחרות במקומות המרחצאות של חוץ למדינה ולהתמהמה שם, על כן לא היה לו זמן לשבת בכל נחלותיו יותר מחודש ימים במקום אחד וכל העסקים שלו היו מתנהגים ע"י אנשים אחרים, והמסחרים שעשו הסוחרים אצלו נעשה בזה האופן שבכל מקומות נחלותיו היה תולה מודעה שהיה כתוב כל מה שיש למכור באותה שנה כך וכך עצים, כך וכך חיטים, והסוחר שהיה רוצה לקנות איזה סחורה היה צריך קודם ביאת הגרף לשם לשלוח הצעה עם "דמי קדימה" באשר רוצה לקנות סחורה ורוצה לשלם כך וכך וכאשר בא לשם הגרף פתחו את ההצעות וראו כל מי שנתן יותר כסף הוא נשאר על המקח, ואת הכסף של שאר הסוחרים החזירו תיכף לסוחרים ואם קרה ששני סוחרים נתנו סכום שווה אז כל המוקדם זכה במקח.

והנה דרכו של ר' בער הלבן היה לתת הצעה על האלף עצים עם דמי קדימה של אלף רובל כסף, ואח"כ שילם השאר בעת כתיבת שטר המכירה הנקרא חוזה, וזה הסוחר השני מאיר פינסקר שרצה להשיג את גבולו נתן גם כן הצעה עם דמי קדימה, אבל לא אלף רובל כסף כי אם שלושת אלפים רובל כסף, והעלה את המחיר בשני רובל כסף על כל עץ, וכל זה עשה מאיר פינסקר בסוד כדי שלא יודע לר' בער הלבן, כאשר בא מאיר פינסקר אל המשרד להגיש את ההצעה רצה

לעשות היכרות עם מנהל העסקים של הגרף ולא היה יכול להתאפק והתפאר עצמו בפניו שרוצה לעשות זה העסק ולא עלתה על דעתו כי יספר את הסוד.

ר' בער הלבן שלא עלה על דעתו כלל שיעמוד עליו משיג גבול, לא מיהר עצמו עם ההצעה, ורק בערך חודש ימים לפני בא הגרף בא עם הצעתו, וכאשר הכל היו מכירים אותו היטב מכבר, וגם היה איש טוב ואהוב על הכל, ועל כן כאשר בא ר' בער הלבן אל המשרד סיפר לו מנהל העסקים את הסוד שסוחר אחד בשם מאיר פינסקר נתן כבר הצעה בתוספת של אלפיים רובל כסף, ולכן עליו לחשוב עצה מה לעשות כי הזמן קצר. ויעמוד ר' בער הלבן נבהל ומשתומם. ויאמר אם כן אני מוכרח לנסוע לביתי כדי להתישב בדבר והוא לא נסע לביתו כי אם נסע לשפאלע להתנצל לפני הסבא קדישא ולשאל עצה מפיו הקדוש מה לעשות.

והנה דרכו של הסבא קדישא היה ידוע לכל המסתופפים בצלו, שעל פי רוב כאשר ביקש להמשיך ישועה לאיש והיה צריך לבטל ממנו את הדינים הקשים אשר יסובבהו אז התחיל לכעוס על האיש הזה ודבר אתו קשות וביזה אותו מאד, ולפעמים שפך עליו קללות עם איזה מהלומות במקלו, וכדי להניח דעתו של הסבא היה המבקש מתנצל ואומר שלא לכבוד טובת עצמו הוא מבקש את הישועה, כי אם למען כבוד התורה. ואז היה הסבא מתחיל מיד לדבר רכות. וגם כאן כך הוה, שנתפעל מאוד הסבא קדישא מדברי ר' בער הלבן והתחיל לקטר את מקטרתו והעלה עשן גדול, וילך בחדרו אנה ואנה. ויפנה פתאום אליו וידבר אתו קשות כדברים דלהלן: הן זה האיש מאיר פינסקר אמת שעשה איסור השגת גבול, אבל אתה איך הנך מעיז להטרידני בדברים נמוכים, כאלו ולהשמיעני לשון הרע, מדוע לא אמרת תהלים ולא הפלת תחינה ובקשה לפני השי"ת שלא יוכל איש להרע לך ואז לא היית מגיע לכל זה, ובודאי לולי חסתי על זקנך הלבן הייתי מצוה להשליך אותך החוצה, ויאמר ר' בער הלבן: אבל אדוני מורי ורבי! אין אני חושב את עצמי למאומה. ואין אני מבקש ישועה עבור זכותי אבל איה כבוד התורה כי הלא אני מחזיק בנים וחתנים היושבים ולומדים תורה ועתה אם לא יהיה לי במה לפרנסם, יהיו מוכרחים לשוטט בחוצות ולבקש פרנסה ותבטל תלמוד תורה שלהם, ולמען כבוד התורה אני מבקש ישועה. וישתוק הסבא כמה רגעים, אח"כ שאל אותו. האם יש לך איזה חוזה מהגרף פוטוצקי על העצים שקנית ממנו עד עכשיו ויאמר לו יש לי, והוציא את החוזה משנה שעברה והניחו על השולחן לפני הסבא קדישא, ויאמר לו הסבא קדישא ומה אתה רוצה ממני, האם אני הגרף פוטוצקי שאתן לך חוזה חדש. ויאמר לו הסוחר אני מאמין באמונה שלמה שאך אם ירצה רבנו הק' לתת לי חוזה חדש יוכל לתת לי.

ויאמר לו הסבא קדישא, אם כן קרא לי איש אשר יכול לכתוב פולנית. וילך

ויוחפש איש כזה ויביאהו לפני הסבא. ויאמר לו הסבא קדישא. כתוב בפני חוזה חדש על השנה הזאת ^{אוצר החכמה} אות באות כמו שכתוב בחוזה הזה. ואחר שגמר לכתוב והכותב הלך לדרכו, לקח הסבא קדישא את החוזה וחתום עליו בכתב יהודי בשם פוטוצקי. אח"כ מסר את החוזה לידי ר' בער הלבן ויאמר לו הגבה את החוזה וקנה אותו בהגבהה, אח"כ לקח ממנו את החוזה ויאמר לו: עתה עליך לשלם לי מעות חתימה בעד חתימתי, כי יש לי יותר מחמישים עניים גדולים שאין להם עוד כלום לחג הפסח הבעל"ט ובכן תתן לי עבורם חמש מאות רובל כסף, הסוחר מילא תיכף את בקשת הסבא קדישא ויתן לידו את הכסף המבוקש.

1234567

אח"כ אמר לו הסבא קדישא הנה תדע שתתנהג השנה עם הגרף פוטוצקי כמו בכל השנים דהיינו שתתן הצעה על ה' אלפים רובל כסף ותתן אלף רובל כסף דמי קדימה וגם תבא ביום המגובל לעמוד על המקח כמו כל שנה ואם יחזירו לך את ההצעה עם האלף רובל תקח מידם. אבל אל תדבר עמהם מטוב ועד רע, רק שבל"ג בעומר הבעל"ט תבא שמה עם הכותב שלך כמו כל שנה, ותכנס ^{אוצר החכמה} עם הכותב אל היער לרשום את האלף עצים הראויים לכריתה, וכאשר תבוא אל היער תפגוש שני רוכבי סוסים בדמות שומרי היער, והם ישמחו עמך וישאלו אותך אם השנה גם כן קנית את האלף עצים, ותאמר להם הן. אבל יש לך מעט עגמת נפש יען כי אבדת את החוזה של הגרף פוטוצקי משנה זו אז ימסרו לך חוזה חדש מהשנה הזאת על אלף עצים, והחוזה הזה יהא כתוב על שמך כמו בכל השנים עד עתה, וגם יהיה חתום בחתימת ידו ממש של הגרף פוטוצקי, ואתה תקח מהם את החוזה ותאמר כי זה הוא החוזה שלך ותראה להם לסימן את החוזה הזה אשר הוא עתה בידך מהשנה שעברה למען יראו שהשמות שווים, ותודה להם על השבת האבידה. אח"כ ירכבו הם לדרכם לתוך היער ואתה תשאר סוחר העצים כבכל שנה, ואם יבא לביתך הסוחר מאיר פינסקר ויתבע אותך לדין תאמר לו שאתה רוצה שהדין תורה יתקיים לפני בעיר שפאלע וכאשר תבואו שניכם לפני אעשה לכם פסק, ואתה תפרסם שם בעיר בפני כל האנשים של הגרף פוטוצקי שאתה קנית גם השנה הזאת את האלף עצים ותוכל להראות להם את החוזה החדש בחתימת ידו של הגרף פוטוצקי ולא תירא מכל איש, רק תעשה הכל ביד רמה כמו בכל השנים, ויברך הסבא קדישא את ר' בער הלבן ויסע משם לביתו ויעש ככל אשר פקד עליו הסבא קדישא.

הגרף פוטוצקי בא שמה אל אותה האחוזה של היער עוד קודם חג הפסח. ונשתהה שם בערך חודש ימים, ויבואו על יום המוגבל כל הסוחרים שהניחו ההצעות על כמה מיני סחורות, ושם ישבו אנשי הועד, והחליטו מי שישאר עם המקח ומי שיקח בחזרה את הכסף שלו, ור' בער הלבן נחשב בין הלוקחים

בחזרה את כספם, וכל מי שנשאר על המקח נשלח אל שולחן מיוחד, ששם ישבו כותבי חוזי המכירה וכתבו וחתמו ומסרו לכל הסוחרים את החוזים שלהם. והכל נעשה בלי רעש ובלי טענות ומענות, רק בקול דממה דקה והסוחרים נסעו לביתם עם החוזים על מנת לקחת סחורותם במועדם. ואחר איזה ימים נסע משם הגרף למקומות אחרים, ובין הסוחרים בעלי החוזים היה גם כן הסוחר מאיר פינסקר שהיה צריך לקחת חוזה על האלף עצים. אבל עמו קרה מקרה נפלא בעת כתיבת החוזה שלו שכאשר הלך אל כותב החוזים שיכתוב לו חוזה על האלף עצים בתנאי שכאשר ירצה להוציא מהיער את העצים עליו לשלם השאר ארבעת אלפים רובל כסף כי הוא נתן דמי קדימה לא אלף רובל כסף כאשר הסכין לתת ר' בער הלבן בכל שנה ושנה, רק שנתן גם ההוספה שלו ביחד עם הדמי קדימה ונתן בס"ה שלושת אלפים רובל כסף, נמצא החשבון שגם הוא היה צריך לשלם עוד השאר ד' אלפים רובל בעת הוצאת העצים מן היער כמו שהתנהג תמיד ר' בער הלבן, ולפני הכותב את החוזים היה מונח הפנקס מן השנים הראשונות וראה את נוסח החוזים מהשנים הקודמות שגם כן כך היו נכתבים, ולא עלתה על דעתו שזה הסוחר הוא סוחר אחר ואין הוא ר' בער הלבן, וגם הסוחר מאיר פינסקר היה כמבוהל ולא דיבר כלום, ועל כן כתב הכותב את החוזה הזה באותו הנוסח מלה במלה כמו שהיה כתוב בפנקס שלפניו על השם של ר' בער הלבן, והחוזה נחתם בחותם הגרף פוטוצקי בתוך שאר החוזים, וזה הסוחר מאיר פינסקר לא היה בקי בכתב ולשון פולנית ולא עלה בדעתו לקרוא את החוזה והניח את החוזה בכיסו ונסע לביתו בשמחה רבה, זאת היה ימים מספר אחרי חג הפסח.

בר"ח אייר נסע הסוחר מאיר פינסקר עם עוד איש אחד ששכרו להיות הכותב שלו. אל היער לבחור את האלף עצים היותר טובים לסחורה ולרשום אותם למען ידעו חוטבי העצים לכרות אותם, וכאשר נכנסו אל היער והתחילו לעיין ולחשוב ולבחור את העצים ונפרדו מעט זה מזה בין העצים אז עברו שני רוכבי סוסים מזויינים בדמות שומרי היער. וכאשר ראו את הסוחר מאיר פינסקר ממשש ומוודד את העצים עמדו ושאלו אותו מי הוא ומה שמו ומה מעשהו כאן. הסוחר מאיר פינסקר נתבהל מאוד מפניהם וכאשר אמר להם את שמו וגם אמר להם שהוא הסוחר שקנה את האלף עצים של השנה הזאת, דרשו ממנו שיראה להם את החוזה למען יראו אם כנים דבריו. כאשר הראה להם את החוזה והביטו בו שאלו אותו עוד הפעם על שמו ואמר להם כי מאיר פינסקר שמו, אז התחילו לכעוס עליו ולחרוק עליו, באשר הוא גנב כי רמה אותם, יען כי בתוך החוזה כתוב שם אחר, ואין זה כי אם גנב את החוזה הזה מן הסוחר האמיתי, והתחילו להכותו עם הרצועות אשר בידיהם שמכים בהם את הסוסים, ומרוב פחד ובהלה נפל ארצה,

הסוחר ר' בער הלבן עשה ככל אשר פקד עליו הסבא קדישא משפאלע, והוציא קול שגם על השנה הזאת קנה מן הגרף את האלף עצים, ולקח את הכותב שלו ונסע עמו אל היער ביום ל"ג בעומר נכנסו לתוך היער לבחור ולרשום את העצים. ויפגשו שם שני רוכבי סוסים בדמות שומרי היער, וישמחו עם ר' בער הלבן וישאלו אותו אם גם על השנה קנה את האלף עצים, ויאמר להם כן הדבר אבל יש לי עגמת נפש מחמת שאבדתי את החוזה החדש, ויאמרו לו אל תדאג כי החוזה שלך יש אתנו והוא הראה להם לסימן את החוזה הישן מהשנה שעברה, ויראו שגם בחוזה החדש כתוב כן מלה במלה ויספרו לו איך עלה בידיהם לחטוף את החוזה הזה מיד הגנב, וימסרו בידו את החוזה, ויעברו משם לדרכם בעומק היער. ר' בער הלבן הודה בעבור הטובה שעשו לו ויטמן את החוזה בכיסו, ויעש את עבודתו ביער כמו בכל שנה ושנה. בחר ורשם וכתר את האלף עצים, ויפרסם בפי כולם שגם בשנה הזאת קנה את האלף עצים, והראה לאנשי הגרף מנהלי עסקיו את החוזה שלו ואין פוצה פה נגדו, ובתוך הזמן ההוא אשר מאיר פינסקרר היה חולה עשה הוא את עבודת היער במהירות יותר מכפי רגילותו, ושילם את ארבעת אלפים רובל כסף הנשארים, ולקח שטר מן המנהל העסק ששילם הכל בעד האלף עצים כדרכו בכל השנים, ואח"כ התחיל להוציא את העצים מן היער.

אחר שעברו שלשה חדשים הבריא הסוחר מאיר פינסקער לגמרי, ונסע אל המשרד ואמר שהוא הסוחר אשר קנה את האלף עצים וסיפר את אשר קרהו בתוך היער שהכו אותו מכות אכזריות וחטפו ממנו את החוזה ויגרשו אותו מן היער והיה מונח חולה עד עתה, וע"כ ביקש עתה מאיר פינסקער שימסרו בידו חוזה אחר לראיה למען יוכל לכרות את העצים והנה אנשי המשרד לא הכירו

אותו כלל ועל כן הביטו עליו כל אנשי המשרד כמו על איש משוגע וכולם בפה אחד ענו ואמרו כי הלא זה הסוחר ר' בער הלבן שקנה בכל שנה ושנה את האלף עצים הוא קנה גם בשנה הזאת, וזה איזה ימים מקרוב עברו אשר היה בפה ר' בער הלבן ושילם השאר ארבעת אלפים רובל כסף וכבר הוא מוציא את העצים מהיער. כאשר שמע ר' מאיר פינסקר את דבריהם נתבהל מאד והתחיל לבכות מרוב צער ויזעק זעקה גדולה ומרה לאמר: שאין זה כי אם שזה בער הלבן נתן שוחד שיכו אותי ויגזלו ממני את החוזה ויתנו לידו ויאמרו אליו עוד אנשי המשרד איך תוכל לומר כן והלא בחוזה אשר ביד בער הלבן כתוב שם בער הלבן ולא שמך, וא"כ איך יכול להיות שאתה קנית את העצים? ויצעק מאיר פינסקר מרוב כעסו על אנשי המשרד לאמור: כולכם גנבים אתם, כי גם כותב החוזה לקח שוחד מיד בער הלבן שלא יכתוב את שמי אלא את שמו, וכאשר צעק כך נתמלאו חימה כל אנשי המשרד על מאיר פינסקר בעבור שעושה את כולם גנבים, וישליכו אותו מהמשרד ולא רצו לענות לו עוד מאומה וירא מאיר פינסקר שנפל בפח ואין לו עצה בפה לעשות מאומה ויסע לביתו סר וזעף.

בביתו לא נח ולא שקט מאיר פינסקר ויחשוב עצות ותחבולות מה לעשות איך שיציל על כל פנים את השלושת אלפים רובל כסף שלו, ויחליט שהעצה הטובה ביותר תהיה שיבקש זאת מאת הגרף בעצמו, ויתחיל לחקור ולדרוש באיזה מקום שנמצא אז הגרף, כאשר נודע לו מקום הגרף נסע אליו ויבוא לפניו ויספר לו כל העסק מתחילו ועד סופו, ויבך בדמעות שליש ויתחנן לו שיעזור לו בזה, כי גם להגרף לא נאה שיקרה חמס כזה במקומות אחוזתו, ויענה לו הגרף כי כאן לא יוכל לעשות לו מאומה רק שבקרוב יהיה שם באותו מקום של היער. והגביל יום מוגבל עם מאיר פינסקר שיבא אז שמה אל המשרד ושם יעשה הגרף חקירה ודרישה בזה ואז ידע מה לעשות.

ויהי היום והגרף בא שם על יום המוגבל וגם מאיר פינסקר בא שמה, וישלח הגרף לקרוא גם לר' בער הלבן ושאל אותו על אודות זה העסק ויעשה עצמו ר' בער הלבן כאילו אינו יודע כלום, ויאמר שקנה בשנה הזאת את האלף עצים כמו בכל השנים, ויראה לגרף את החוזה שלו בחתימת יד הגרף. ומאיר פינסקר טען וצעק כי שקר הדבר, ורק הוא הקונה ושומרי היער עשו זאת בזדון ובמרמה שהכו אותו וחספו ממנו את החוזה, ויאמר הגרף למאיר פינסקר האם תכיר עתה את אלו אשר הכו אותך ביער? ויאמר מאיר פינסקר ומדוע לא! כי הלא צורת פניהם האיומה לא זזה עוד מנגד עיני וגם בחלום הלילה אני רואה תמיד את פניהם האכזרי. וישלח הגרף לקרוא לפניו את כל שומרי היער, ויבואו כולם בבהלה ויתייצבו לפני הגרף, ויצוה הגרף את מאיר פינסקר שיכיר מי הם אשר הכו אותו, ויבט מאיר פינסקר בפני כולם ויבדוק אותם היטב, אבל לא הכיר בהם את

המכים אותו ויצעק מאיר פינסקר לאמר: הלא אלו שהכו אותי לא באו הנה כי הטמינו אותם, ויאמר הגרף אליו הן את כל אנשי שמת אותם לגנבים ולוקחי שוחד, ועתה תחשוד גם בי לגנב כי צייתי במכוין להטמין את שני שומרי היער אשר הכו אותך. ובכן תדע כי הסכלת עשו, ואין זה כי אם רוח משוגעת נכנס בך להטעות אותך שקנית בשנה הזאת את האלף עצים. ומעתה אני אומר לך שתסע לביתך ולא תטריד עוד אותנו בדברי רוח וחזיון חלומות.

אמר החכם

ויהי כאשר שמע מאיר פינסקר את הפסק שלו מפי הגרף. התחיל לצעוק מרה לאמר: אהה! הנשמע כזאת שתעשה עולה גדולה כזאת אצל הגרף "פוטוצקי" כי שלושת אלפים רובל כסף על חנם לקחו ממני. בתוך היער שלו הכוני ופצעוני, ובמכות אכזריות הלמוני, ועתה לאיש משוגע ישימוני, הלא אם הסוחר בער הלבן קנה באמת את האלף עצים כמו בכל שנה ושנה. מדוע עתה נתן הוספה שני אלפים רובל כסף יותר? מי הכריחו לזה? וא"כ הלא זאת הראיה החזקה ביותר כי אנוכי הייתי הקונה ולא בער הלבן, והמרמה הזאת נעשתה בזדון ע"י אנשים להדיחני מן העסק ולהפסיד לי שלושת אלפים רובל כסף, ויען כי דבריו היו אמיתיים יוצאים מן הלב על כן נכנסו דבריו בלב הגרף ויפקוד על כל אנשיו שיעשו חשבון כולל מן כל כסף ההכנסה של השנה הזאת, מן ממכר כל הסחורות של אותה אחוזה, ואז יראו אם הפדיון של האלף עצים היה חמשה אלף רובל כסף כמו בכל שנה או שבע אלף רובל כסף, ואחר שעשו חשבון הכולל ראו שיש מקום לדברי מאיר פינסקר כי עלה חשבון של כסף פדיון אלף העצים לסך שבע אלף רובל כסף, ואז נשתהה הגרף ונתבלבל בדעתו. כי לא ידע מה לעשות, כי הלא אף על פי כן יש ביד בער הלבן חוזה בחתימת יד הגרף בעצמו כמו בכל שנה, והבין הגרף שיש בזה איזה ענין נסתר. אשר לא יוכל להתגלות כי אם ע"י ר' בער הלבן בעצמו, וישלח הגרף לקרא לפניו את ר' בער הלבן ונכנס עמו בחדר מיוחד ויאמר: הנה רואה אנוכי שאיזה סוד נסתר חופף על הענין הזה ועל כן אני מבקש שתגלה לי את הסוד הזה. איך בא באמת החוזה הזה אל ידך, ואל תפחד מאומה. כי אני מבטיחך שלא אוציא מידך את העסק. לא בשנה זאת ואף לא בשנים הבאות, ורק האמת אני דורש מעמך כי לפלא גדול בעיני כל הדבר הזה ולא אוכל לנוח ולשקוט עד אשר תגלה לי את האמת.

ויהי כאשר שמע ר' בער הלבן את דברי הגרף אמר לו אם כן הדבר, הנני מוכרח להודות ולגלות את כל הסוד ויספר ר' בער הלבן באזני הגרף איך שנעשה הדבר מהחל ועד כלה והודיע לו שכל זה הוא מופת של הסבא קדישא משפאלע, וכי גם שומרי היער אשר הכו את מאיר פינסקר וחטפו ממנו את החוזה בלתי ספק שאינם משומרי היער של הגרף, כי אם רוחות היו בדמות שומרי היער, והם

היו שלוחיו של הסבא קדישא להוציא את הדבר לפועל כמו שהבטיח לי. כי הוא כועס מאוד על יהודי המשיג גבול ליהודי חבירו.

הגרף נתפעל ונבהל מאד מדברים אלה וזיעה קרה כסתה את כל בשרו וישאל הגרף את ר' בער הלבן. ומה נעשה עתה עם הסוחר מאיר פינסקר אשר צועק ובוכה על העולה הגדולה שנעשתה לו? ויאמר ר' בער הלבן הן זה הצדיק אמר לי שכאשר יבואו השני סוחרים לפניו יפטר אותנו ויתן לנו פסק דין מה לעשות. ויאמר הגרף אם כן טוב הדבר וגם אנכי אסע אתכם, כי משתוקק אנכי מאוד לראות פני איש אלהים הזה.

ויסעו שלשתם יחד ויבואו העירה שפאלע, ויתיצבו כלם ביחד לפני הסבא קדישא, והגרף ביקש מן שני הסוחרים שלא יאמרו אל הצדיק שזה הוא הגרף פוטוצקי בעצמו, כי אם יאמרו שזה הוא אחד מאנשי הגרף אשר נסע אתם לשמוע את הפסק דין, למען ידע מה לעשות עמהם. ועל כן לא רצה הגרף שיכנוס אחד מן הסוחרים קודם כי חשש פן יודיע אל הצדיק שזה הוא הגרף, ונכנסו שלשתם ביחד. אבל הסבא קדישא כאשר אך הביט בפניהם הושיט את ידו אל הגרף ויברך אותו בשפת פולנית ודיבר עמו בתואר הכבוד השייך אל הגרף ויכבדוהו בישיבה. ונתבהל מאוד כי ראה תיכף שזה הוא איש אלהים, וגם חכם גדול.

ויבקש הסבא קדישא את הגרף שיכנוס עמו לחדר מיוחד ויכבדוהו מאד, וישוחחו יחדיו זמן ארוך ולא נודע במה היו עוסקים, רק נודע מה שהיו מדברים על אודות העסק של שני הסוחרים שהגרף שאל קושיא גדולה אל הסבא קדישא לאמר: הן סבבתם סיבות שונות שהעסק יהא נשאר בידי הסוחר בער הלבן כי לא רציתם שהסוחר השני יעשה לו השגת גבול שזאת אסור ליהודים. אבל מדוע הסבותם שהסוחר מאיר פינסקר יוכה כל כך במכות אכזריות. עד שהיה מוכרח להרפא מהם בערך ג' חדשים? הלא שפיכת דמים נחשבת אצליכם לעבירה יותר גדולה מלעשות השגת גבול? ולא ענהו הסבא קדישא שום תירוץ על קושיא הזאת רק שהלך אל חדר זוגתו הרבנית והביא משם "מראה" גדול⁶ ולקח כוס מים קרים וביקש מן הגרף שירחץ את עיניו במים הללו, ויעש כן הגרף. אח"כ אמר אל הגרף שיסתכל במראה הזה אשר לפניו ויהי כאשר אך הסתכל הגרף בתוך המראה איזה רגעים אחדים, נתבהל מאד פתאם הגרף והתחיל לצעוק בזה הלשון "הוי! הוי! די! גם די! הרף! הרף ממני! כי הלא יוכל למות מן מכות

8. על כח הצדיקים להראות במראה, כבר מפורסם המעשה מבעל האור החיים הק' שנתן למלך לראות במראה, וכך הציל את היהודים מעלילה וגזירה קשה, ועיין בזה בספר ליקוטי מעשיות – ירושלים תרס"ט.

אכזריות האלה" ותיכף חטף הסבא קדישא את המראה מלפני הגרף, ונשאר הגרף יושב נבוכך ברעיוניו כאיש נדהם ולא זכר באיזה מקום הוא נמצא, ומעט מעט שבה אליו רוחו והתחיל לשוחח עם הסבא קדישא, וישאל אותו מה זה המראה אשר ראיתי?

ויאמר הסבא קדישא אל הגרף: ספר נא לי מה ראית ויאמר הגרף: ראיתי שהסוחר מאיר פינסקר יושב בחנות של מסחר יין, בתור בעל הבית והסוחר בער הלבן הביא מן המרתף סל עם בקבוקי יין בתור משרת ונפל עם הסל ונשברו איזה בקבוקים, ויכעס מאיר פינסקר על בער הלבן ויחרק עליו בשיניו ויקרא לאיש אחד גבה קומה ויתן בידו רצועה עבה וארוכה ויפקד עליו שיכה את בער הלבן בכל כוחו עם הרצועה עד שיאמר די, ויתנפל עליו זה האיש גבה הקומה ויכה אותו מכות אכזריות על ראשו ועל פניו ועל כל גופו, ולא יכלתי לסבול לראות עוד והתחלתי לצעוק מרוב בהלה. כי דמיתי שכן הוא הדבר עתה בפועל ממש. וכי גם אני נמצא בחנות ההוא ובקשתי להציל את המוכה מיד מכהו. ועתה רואה אנכי כי אך חזיון זאת הוא, ואחפוף לדעת על מה יורה החזון הזה.

ויאמר אליו הסבא קדישא: לא רק חזיון הראיתיך רק חזיון אמיתי, וכבר עברו יותר ממאה שנים מיום שנעשתה העולה הזאת, כי שני הסוחרים האלה כבר היו בעולם הזה. ואז היה מאיר פינסקר סוחר יין, וזה בער הלבן היה אחד ממשרתיו. והחזיון אשר ראיתי נעשה אז כך בפועל ממש. ואחר שמתו שניהם נתגלגלו שנית בעולם הזה וכאשר הוכה אז בער הלבן ע"י פקודת מאיר פינסקר, כן נענש עתה מדה כנגד מדה מאיר פינסקר להיות מוכה במכות אכזריות, לבעבור עסקו של בער הלבן.

אחר זה הסביר הסבא קדישא לגרף: כי מה שאמרו חכמינו ז"ל: "וכל מעשיך בספר נכתבים" אין פירושו שיש בשמים ספר עם דיו שחור שנכתב בו המעשה באותיות כמו שאנו כותבים, רק הפירוש הוא שמעשה כל איש ואיש נרשם בשמים עלי יריעה, וכמו שאנו רואים בעול הזה שנוכל לעשות תמונה מכל דבר ודבר. כן נעשה בשמים תמונה מכל מעשי איש ואיש, ורק החלוקה הוא זאת שהתמונה שנעשה בעולם הזה אין בה חיות ותנועה, אבל התמונה שבשמים יש בה גם חיות ותנועה, ולאחר מיתת האדם מראים לו בשמים כל מעשיו כאלו נעשו אז בפועל ממש ואם אחד מכה את רעהו בעולם הזה וחברו צועק, נעשה מזה תמונה שנוכל תמיד לראות המעשה בפועל ממש, ואף גם לשמוע הצעקות והשיחות שנשמעו אז, כי בשמים לא נאבד דבר. וזה הסוד שכתוב אצל קין "קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה".

ויתפלא מאד הגרף על דברי הסבא קדישא ויהי כמחריש ומסתפק אם

להאמין או לא. והסבא קדישא הבין את מחשבותיו ויאמר לו עוד: הנה אל יתפלא הגרף על דברי האלה כי אין דבר קטן כזה כדאי לקרא אותו בשם פליאה גדולה לפני בורא כל העולמים. ותדע כי ברבות הימים יתחכמו גם האנשים בעולם הזה לעשות פליאות כאלה שיעשו תמונות שיהיה בהם גם תנועות וקולות ונוכל לראות הצורות בתנועותם שהיו אז בשעת מעשה, וגם לשמוע קולם שהשמיעו אז בשעת מעשה, אפילו אם יעבור מאות בשנים ועוד תבוא עת שתתגלה חכמה כזאת גם בזה העולם שיוכל איש להשמיע את קולו באזני רעהו ברגע אחד על מרחק של כמה אלפים פרסאות ואם אנשים יוכלו לעשות כזאת ע"י הכוחות שברא הבורא מה זאת פלא לפני הבורא בעצמו אשר ברא את כל הכוחות האלה.

והנה

אח"כ אמר הסבא קדישא אל הגרף הנה למען בל יסתפק הגרף בדברי אלה אראה לגרף עוד חזיון אחד ממעשי הגרף בעצמו. בלתי ספק שיתבייש מאד הגרף מהמעשה הזה אשר עשה ולא יעשה עוד כזה, ויציג עוד הסבא קדישא את המראה לעומת פני הגרף ויצוהו להסתכל בתוך המראה. אחר איזה רגעים נתבייש מאד הגרף והלבינו פניו. והיו דמעות נושרות מעיניו. והתחיל הגרף לצעוק אל הסבא קדישא בזה הלשון: "אהה! אבל מה אנכי אשם בזה? ולמה יגלגלו עלי אשמה כזאת אשר אנכי לא הייתי שם כלל ולא ראיתי את כל המעשה הרע הזה". בחזיון הזה ראה הגרף כי באחד מאחוזותיו שהיה גר שם יהודי אחד כמה שנים ולבסוף נעשה היהודי בעל מום שנתקררו רגליו ונעשה חיגר והיה מוכרח ללכת נשען על שתי מקלות ובשביל זה לא היה יכול לעבוד ולשמור העסק כראוי, והתחיל להיות נפסד בהעסק עד שנהיה עני ולא היה ביכלתו לשלם כסדר בעד העסק כמו ששילם עד עתה. וגם שמנה ילדים היו לו ולא היה יכול בשום אופן לשות עצות בנפשו לשלם המגיע ויכעסו אנשי הגרף מנהלי הכפר על המשפחה העניה הזאת, ויקחו עבדים וישליכו את המשפחה העניה הזאת באמצע החורף כאשר שלמה השנה למנין הנוצרים, כי עד אז נתנו לו זמן לשבת שם ונשברו כל הכלים ושכבו על השלג הן הכלים והן הנפשות אשר ביניהם היה גם טף וצעקתם ובכיתם נשמע למרחוק אשר בקשו על נפשם מאת אנשי הגרף שירחמו עליהם ולא ישליכו אותם באמצע החורף, אבל לא הועילה כלום בכיתם, וירחם עליהם כפרי זקן אחד ויאספם הביתה ונתן להם איזה מקום אצלו שלא ישכבו על השלג. וכאשר ראה הגרף בהמראה תמונה הזאת ראה גם כן את עצמו עומד שם בין המפקדים על העבדים שישליכו את המשפחה, ועל כן התחיל הגרף לצעוק בפני הסבא קדישא שהוא איננו אשם כלל בזה, כי הוא איננו יודע כלל מזה ולא היה שם כלל. אבל הסבא קדישא ענה לו שאע"פ שהוא לא היה שם מכל מקום כיון שנעשה על ידי אנשיו שהם שליחיו ועושי רצונו, נחשב הדבר בשמים כאילו הוא בעצמו צוה לעשות את הנבלה הזאת, וישאל הגרף את הסבא

[1234567]

קדישא אם יוכל עוד לתקן את הדבר הזה כי כבר עברה יותר מחצי שנה מעת אשר נעשה הנבלה הזאת באחוזתו. ויאמר לו הסבא קדישא כי עוד יוכל לתקן זאת ע"י זה שיחפש אחר המשפחה הזאת ויתן להם מקום פרנסה לשבת באחת מאחוזותיו כל ימי חייהם, ומלבד זאת יקבל עליו הגרף להזהיר את כל אנשיו שבכל מקום שיושבים יהודים באחוזתו יעשו עמהם טובות ויראו שיהיה להם פרנסה ויבטיח הגרף להסבא קדישא לעשות ככול אשר פקד עליו ובאמת כך היה שמעת ההוא והלאה הוטב מצב היהודים אשר ישבו באחוזותיו.

אח"כ ביקש הגרף מהסבא קדישא שיעשה פסק דין בין שני הסוחרים, וילכו הסבא קדישא עם הגרף לחדר הראשון ששם ישבו שני הסוחרים והמתינו לדעת את הפסק שלהם ויפסוק הסבא קדישא שהגרף יחזיר למאיר פינסקר אלפיים רובל כסף, ור' בער הלבן יהויר לו אלף רובל כסף, ושאר ההוצאות יפסיד מאיר פינסקר כיון שעשה שלא ע"פ ד"ת, שהלך להשיג גבול יהודי רעהו, אעפ"כ ריחם הגרף על מאיר פינסקר ונתן לו במתנה שלש מאות רובל כסף גם ר' בער הלבן נתן לו במתנה מאתיים ר"כ ונתפייסו זה עם זה ויסעו לביתם בשמחה רבה.⁷

[1234567]

העגונה שנושעה

[אח"כ]

בעיר אחת מעיירות הסמוכות לשפאלע היתה עגונה אחת, אשר בעל נעוריה עזב אותה וחמש עשרה שנה לא שמעה ממנו מאומה, והוא בנסעו אז למסחרו ל"דאנציג" לא נפרד ממנה בדברי ריבות, אך מאז עזבה לא שלח לה שום ידיעה. ונתיאשה ממנו וישבה כאלמנה חיה, כי היא חשבה שבלתי אפשר שיחיה אישה ולא ישלח לה שום ידיעה, אבל האשה היתה עשירה והיתה מנהגת עסקיה לבדה, והנה האשה הזאת קבלה משרתת אשה זקנה משפאלע לבית המבשלות בשנת החמש עשרה מאת הפרד בעלה מאתה. ויהי כאשר היתה המשרתת בביתה איזה ימים שאלה את בעלת הבית איה בעלה. ותספר לה כי זה חמש עשרה שנה שלא שמעה ממנו שום ידיעה. ותאמר לה המשרתת למה אינה נוסעת לסבא משפאלע והוא יגיד לה דבר ברור אם חי הוא או מת. אבל העגונה לא השגיחה בדבריה. כי אמרה מה יועילנו אם יאמר לי כי הוא מת. הלא בשביל דבר זה לא יתירו לי להנשא אם אין לי עדים. אבל המשרתת הפצירה בה וסיפרה לה כמה דברים אשר ראתה בעיניה אצל כמה עגונות והבטיחה לה כי בודאי תושע, ואפילו אם מת בעלה יגיד לה אנה אפשר לחקור אחריו ולמצוא עדים בכדי שתוכל להנשא. ולמען תצליח במשאלתה אצל הסבא אמרה לה המשרתת שתשתדל להיות